

Subjekt a jeho „já“

Ne každý subjekt může dospět k tomu, že jednak ustaví své „já“, jednak že si své (jednou již ustavené) „já“ také uvědomuje (a zejména náležitě uvědomuje). Subjekt si může ustavit své „já“ jen na poměrně vysoké úrovni, totiž když dospěje k tomu, že si vskutku něco uvědomuje, a to natolik, že v tomto uvědomění rozpoznává rozdíl mezi sebou a tím, co jej obklopuje (tj. co mu je vnější). S tím je spojena obrovská nesnáze, protože nejsme s to proniknout přímo do vědomí druhého subjektu, ale jsme odkázáni jen na určité projevy a příznaky takového rozpoznávání; a to znamená, že si pro takovou interpretaci přinášíme jisté vlastní předpoklady, a tedy také určité přístupy, které mohou být značně přesudečné. Ale tento problém je silně relativizován a snad i vytěšňován na úrovni člověka, kdy (možná většinou zase přesudečně, což nemusí znamenat mylně) počítáme už s jakousi samozřejmostí, že ten druhý si je svého „já“ už vědom, takže ustavení tohoto „já“ už dále nevěnujeme svou pozornost. Přitom některé zkušenosti jasně a dost zřetelně svědčí o tom, že mezi ustavením „já“ a jeho uvědoměním je nezbytné překonání jistého časového období, možná dokonce i jisté bariéry, přičemž nepochybně významnou úlohu hraje navazování sociálních (a tedy intersubjektních) kontaktů a vůbec vztahů. Nejnápadnější to je v těch případech, kdy si dítě již poměrně slušně osvojilo základní práci se slovy a také se slovesy, kdy si už velmi dobře uvědomuje své „jméno“ (což je samozřejmě mnohem víc než pouhé označení, pouhý „název“), ale přece samo o sobě mluví jakoby ve třetí osobě. Některé děti zůstávají u tohoto návyku dost dlouho a zbavují se ho poměrně nesnadno. Je to zajisté jen jakýsi návyk, nicméně jeho překonání ohlašuje, že si je dítě svého „já“ už silně vědomo; o tom, že by to nebylo možné jen jako záměna jednoho návyku za druhý, je ovšem jisté. Uvědomění vlastního „já“ tomu nepochybně musí předcházet, takže jde vlastně spíše o jakési završení jisté vývojové etapy sebeuvědomování, které ovšem potom pokračuje dále. Jedna věc je však základně významná: jde o překonání jakési meze, hranice; neodlučnou součástí tohoto překonání jakési hranice je především vyzkoušení a opakované uplatňování postoje negace, a také stále častější zdůrazňování jak vlastní vůle, tak vlastní „existence“ (zájmeno „já“ ve všech tvarech a pádech je velmi frekventováno).

(Písek, 071104-2.)